

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา (Statement and Significance of the problem)

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยซึ่งประกอบด้วย ๕ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดจันทบุรี ชลบุรี ตราด ระยอง ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี สระแก้ว นครนายก และสมุทรปราการ (คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๐) จัดว่าเป็นภูมิภาคที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ เนื่องจากเป็นแหล่งอุตสาหกรรมและแหล่งทรัพยากรที่มีค่าของประเทศ ลักษณะภูมิประเทศของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีลักษณะเป็นที่ราบสูงสลับกับภูเขาสูงชัน มีชายฝั่งทะเลที่เรียบยาวและโค้งเว้า มีทิวเขาจันทบุรีอยู่ทางตอนกลางทอดตัวจากทางด้านทิศตะวันตกไปจรดกับทิวเขาบรรทัดซึ่งเป็นทิวเขาที่เป็นเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างไทยกับกัมพูชา และมีแม่น้ำสายสำคัญอยู่หลายสายที่ไหลลงสู่อ่าวไทย ได้แก่ แม่น้ำระยอง แม่น้ำประแสร์ แม่น้ำเวฬุ แม่น้ำจันทบุรี และแม่น้ำตราด ประชากรที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในภูมิภาคนี้ประกอบไปด้วยกลุ่มชนหลากหลายชาติพันธุ์ทั้งไทย จีน มอญ เขมร ญวน ของ และลาว

กลุ่มชาติพันธุ์ลาวที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่เป็นลาวเวียงและลาวพวน โดยพื้นที่ที่ปรากฏว่ามีชาวลาวทั้งสองกลุ่มนี้เข้ามาตั้งถิ่นฐานกันอย่างหนาแน่น ได้แก่ ตำบลพนมสารคาม ตำบลเมืองเก่า ตำบลเมืองใหม่ ตำบลหนองยาว ตำบลท่าถ่าน ตำบลบ้านซ่อง ในเขตอำเภอพนมสารคาม ตำบลคูยาศหมี ตำบลท่าตะเกียบ ในเขตอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา (นารี สาริกะภูติ, ๒๕๒๕, หน้า ๒๖) ตำบลเมืองเก่า ในเขตอำเภอกบินทร์บุรี ตำบลคูล่ำพั่น ตำบลโคกปึก ตำบลโคกไทย ในเขตอำเภอศรีมโหสถ ตำบลลำพันดา ในเขตอำเภอนาดิ ตำบลบ้านสร้าง ในเขตอำเภอบ้านสร้าง ตำบลดงกระทงยาม ในเขตอำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี (กรมศิลปากร, ๒๕๔๒, หน้า ๑๔) ตำบลหินตั้ง ตำบลศรีนาวา ตำบลบ้านใหญ่ ในเขตอำเภอเมือง ตำบลหนองแสง ตำบลเกาะหวาย ตำบลท่าเรือ ตำบลเกาะโพธิ์ ในเขตอำเภอปากพลี

จังหวัดนครนายก (นารี สาริกะภูติ, ๒๕๒๘, หน้า ๒๓) ตำบลหัวถนน ตำบลไร่หลักทอง ตำบลบ้านเช็ด ในเขตอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี (ที่ว่าอำเภอพนัสนิคม, ๒๕๕๓, หน้า ๒)

ชาวลาวเวียง ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในภาคตะวันออกของไทย ถูกกวาดต้อนเข้ามาตั้งแต่ครั้งสมัยกรุงธนบุรี เมื่อคราวที่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึกและเจ้าพระยาสุรสีห์ยกทัพไปตีเวียงจันทน์ในปลาย พ.ศ. ๒๓๒๑ กองทัพกรุงธนบุรีสามารถยึดเวียงจันทน์ได้สำเร็จใน พ.ศ. ๒๓๒๒ (ลีลา วีระวงศ์, ๒๕๓๕, หน้า ๑๕๐) และทำการกวาดต้อนครัวลาวลงมายังกรุงธนบุรี ครัวลาวที่ถูกกวาดต้อนมาเหล่านี้ถูกส่งไปอยู่รวมกันที่เมืองสระบุรี เมืองลพบุรี เมืองนครนายก และเมืองฉะเชิงเทรา เป็นต้น (สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ และสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ, ๒๕๐๕, หน้า ๒๔๕)

หลังจากที่กองทัพกรุงธนบุรีภายใต้การนำทัพของสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึกและเจ้าพระยาสุรสีห์สามารถยึดเวียงจันทน์เป็นเมืองขึ้นได้สำเร็จใน พ.ศ. ๒๓๒๒ แล้ว สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึกและเจ้าพระยาสุรสีห์ได้นำทัพยกต่อไปจนถึงเมืองพวนและสามารถยึดเมืองพวนมาเป็นเมืองขึ้นของกรุงธนบุรีได้ในปีเดียวกันนั่นเอง (คำหมั่น วงกตรัตนะ, ๒๕๕๕, หน้า ๓) แต่ทางกรุงธนบุรียังไม่มีนโยบายให้ทำการกวาดต้อนครัวชาวลาวพวนส่งเข้ามายังกรุงธนบุรีแต่อย่างใด

การกวาดต้อนลาวเวียง และลาวพวนครั้งใหญ่เกิดขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวภายหลังการปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์ใน พ.ศ. ๒๓๖๘ เป็นต้นมา นับจากนั้นการกวาดต้อนครัวลาวได้เกิดขึ้นอีกหลายครั้ง กล่าวคือ ใน พ.ศ. ๒๓๗๐ พ.ศ. ๒๓๗๑ พ.ศ. ๒๓๗๒ พ.ศ. ๒๓๗๓ พ.ศ. ๒๓๗๔ และ พ.ศ. ๒๓๘๐ ด้วยทรงมีพระราชประสงค์จะมิให้เมืองเวียงจันทน์ตั้งเป็นบ้านเมืองได้อีกต่อไป ดังนั้นจึงทรงมีพระราชประสงค์ให้กวาดต้อนผู้คนจากเมืองเวียงจันทน์และหัวเมืองใกล้เคียงจันทน์ลงมาให้มากที่สุด (เจ้าพระยาบดินทรเดชา, ๒๕๑๔, หน้า ๕๗๘-๕๗๙) ผลจากการกวาดต้อนดังกล่าวทำให้เวียงจันทน์มีสภาพกลายเป็นเมืองร้าง ดังที่ฟรานซิส กานิเยร์ (Francis Garnier) หนึ่งในคณะนักสำรวจแม่น้ำโขงของฝรั่งเศสระหว่าง พ.ศ. ๒๔๐๕-๒๔๑๑ ได้บันทึกขณะคณะสำรวจเดินทางไปถึงเวียงจันทน์ไว้ว่า

... เวียงจันทน์ขณะนี้มิมีสภาพเป็นปารกทึบ เต็มไปด้วยต้นไม้ขึ้นปกคลุม

ปราศจากผู้คน ... (Delaporte, & Garnier, 2006, p. 31)

ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นผลมาจากการปราบกบฏอย่างรุนแรงของไทยในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ส่วนลาวเวียง และลาวพวนจำนวนมากที่ถูกกวาดต้อนเข้ามา ถูกส่งไปตั้งถิ่นฐานในบริเวณที่มีชาวลาวที่ถูกกวาดต้อนเข้ามาเมื่อสมัยกรุงธนบุรีตั้งถิ่นฐานอยู่ก่อนแล้ว รวมทั้งบริเวณหัวเมืองในภาคตะวันออกเฉียงใต้แก่ เมืองชล เมืองฉะเชิงเทรา เมืองประจิมทบุรี และเมืองนครนายก (บังอร ปิยะพันธุ์, ๒๕๒๕, หน้า ๗๗-๘๒)

การส่งลาวเวียง และลาวพวนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในภาคตะวันออกเฉียงใต้ปรากฏหลักฐานเป็นครั้งสุดท้ายใน พ.ศ. ๒๔๐๓ ซึ่งอยู่ในช่วงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงมีนโยบายเกลี้ยกล่อมชาวลาวโดยเฉพาะอย่างยิ่งลาวพวนเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงใต้เป็นจำนวนมาก ด้วยทรงตระหนักดีว่าเมืองพวนนั้นอยู่ใกล้ชิดกับเขตแดนของญวนมาก^๑ เมื่อไทยไม่มีกำลังเพียงพอที่จะดูแลควบคุมเมืองพวนไว้ได้ จึงต้องใช้วิธีโยกย้ายประชากรออกจากพื้นที่ให้หมดเพื่อไม่ให้เหลือไว้เป็นกำลังแก่ฝ่ายญวน จากการดำเนินนโยบายดังกล่าวส่งผลให้มีลาวพวนเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงใต้เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณเมืองพนมสารคามซึ่งขึ้นกับเมืองฉะเชิงเทรา

ลาวเวียง และลาวพวนที่ถูกส่งเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเมืองชล เมืองฉะเชิงเทรา เมืองประจิมทบุรี และเมืองนครนายก จะถูกควบคุมอยู่ภายใต้ระบบไพร่เช่นเดียวกับการควบคุมคนไทย ชาวลาวทุกคนจะต้องขึ้นสังกัดและถูกสักข้อมือบอกสังกัด (หอสมุดแห่งชาติ, จ.ศ. ๑๒๐๖, เลขที่ ๑๔๗, หมวดจดหมายเหตุ กท.ร.๓) โดยมีขุนนางลาวเป็นหัวหน้าปกครอง แล้วให้อยู่ในความควบคุมดูแลของขุนนางไทยอีกต่อหนึ่ง ขุนนางไทยที่มีอำนาจปกครองชาวลาว ได้แก่ เสนาบดีเจ้าสังกัด เจ้าเมือง และกรมการเมือง ส่วนขุนนางลาวจะมีตำแหน่งตั้งแต่ปลัดเมือง จางวางกอง นายกอง ปลัดกอง ลงมาจนถึงนายหมวดและเจ้าหมู่ซึ่งเป็นตำแหน่งปกครองที่ใกล้ชิดกับชาวลาวมาก ดังนั้นจึงจำเป็นต้องแต่งตั้งชาวลาวให้ปกครองชาวลาวด้วยตนเอง โดยคาดว่าจะเกิดผลดีทั้ง

^๑ จากเมืองพวนใช้เวลาเดินทางเพียง ๑๕ วันจะเข้าสู่เขตแดนญวน ในขณะที่ต้องใช้ระยะเวลาถึง ๔๐ วันกว่าจะมาถึงไทย

แก่รัฐบาลและแก่ชาวลาวเอง ขุนนางไทยมีหน้าที่เพียงควบคุมขุนนางลาวระดับสูงตั้งแต่ตำแหน่งนายกองขึ้นไปให้ปฏิบัติตามนโยบายและกฎหมายข้อบังคับของไทย แล้วขุนนางชาวลาวจึงไปปกครองและควบคุมชาวลาวอีกต่อหนึ่ง (ปรารธนา แซ่ฮึง, ๒๕๔๓, หน้า ๕๖)

ลาวเวียง และลาวพวนที่ตั้งถิ่นฐานในภาคตะวันออกเฉียงของไทยมีบทบาทสำคัญตามที่ปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์ กล่าวคือ นอกจากจะเป็นไพร่พลในการไปราชการทัพศึกกับเขมรและญวน(ประชุมพงสาวดารเล่ม ๔๒, ๒๕๑๒, หน้า ๑๘๘) หลายต่อหลายครั้งแล้ว ยังปรากฏว่าชาวลาวเหล่านี้เป็นกำลังสำคัญในการทำส่วยเร่งซึ่งเป็นสินค้าออกที่สำคัญในสมัยรัตนโกสินทร์ และส่วยทองคำส่งให้แก่รัฐ ทองคำเป็นส่วยอีกประเภทหนึ่งที่รัฐต้องการเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นวัสดุสำคัญที่ใช้ในการสร้างและปฏิสังขรณ์วัด รวมถึงการหล่อพระพุทธรูป ซึ่งถือเป็นพระราชกรณียกิจสำคัญในด้านการศาสนาของพระมหากษัตริย์ไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (บุญรอด แก้วกันหา, ๒๕๑๘, หน้า ๒๕) ชาวลาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งลาวพวน มีความชำนาญในการทำส่วยทอง ทั้งนี้เนื่องจากในบริเวณเทือกเขาใหญ่น้อยอันสลับซับซ้อนของเมืองพวนซึ่งเป็นภูมิลำเนาเดิมของชาวลาวกลุ่มนี้ ล้วนอุดมไปด้วยทองคำ เงิน และเหล็ก (หอสมุดแห่งชาติ, จ.ศ. ๑๑๔๔, เลขที่ ๗/ก, หมวดจดหมายเหตุ กท.ร.๑) จึงทำให้ลาวพวนมีความชำนาญในด้านการทำส่วยทองเป็นพิเศษ (หอสมุดแห่งชาติ, จ.ศ. ๑๒๐๕, เลขที่ ๓๓, หมวดจดหมายเหตุ กท.ร.๓) ประกอบกับพื้นที่ภายในภาคตะวันออกเฉียง อาทิจังหวัดพนมสารคามมีแหล่งแร่ทองคำกระจายอยู่โดยทั่วไป (นารี สาริกะภูติ, ๒๕๒๕, หน้า ๑๒๔-๑๒๕) ชาวลาวเหล่านี้จึงมีหน้าที่ทำส่วยทองส่งให้แก่รัฐด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่าชาวลาวเวียง และลาวพวนในภาคตะวันออกเฉียงของไทยในอดีตนั้นมีบทบาทสำคัญทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง

ลาวเวียง และลาวพวนที่ถูกกวาดต้อนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในภาคตะวันออกเฉียงของไทยเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะของตนโดยเฉพาะในเรื่องของภาษา ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน ตลอดจนขนบประเพณีต่าง ๆ อาทิ ประเพณีกำฟ้า ประเพณีบุญห่อข้าว ประเพณีบุญพระเวส และประเพณีบุญข้าวหลาม เป็นต้น ยิ่งไปกว่านั้นยังเป็นกลุ่มชนที่มีศรัทธาเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า สังเกตได้จากวัดซึ่งตั้งเรียงรายอยู่มากมายในบริเวณชุมชนลาวเวียง และลาวพวน อาทิ วัดเตาเหล็ก วัดเชียงใต้ วัดลาดฮ้าง วัดจอมศรี วัดเมืองกลาง วัดเมืองกาย และวัดมหาเจดีย์ ในเขตเมืองพนมสารคาม โดยวัดเหล่านี้ล้วนสร้างขึ้นจากความศรัทธาของชาวลาวเวียง และลาว

พวนที่ถูกกวาดต้อนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตั้งแต่สมัยเริ่มแรก (นารี สาริกะภูติ, ๒๕๒๕, หน้า ๑๓๘) ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมของลาวเวียงและลาวพวนเช่นนี้ จนถึงปัจจุบันที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือกลายเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศอันเป็นผลมาจากโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก (Eastern Sea Board) ที่เริ่มต้นมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๕ ซึ่งส่งผลให้เกิดโรงงานอุตสาหกรรมตลอดจนนิคมอุตสาหกรรมขนาดใหญ่หลายแห่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามมาด้วยการอพยพย้ายถิ่นเข้ามาตั้งถิ่นฐานเพื่อหางานทำของแรงงานต่างถิ่นจำนวนมากมหาศาลประกอบกับการสร้างถนนสุขุมวิทที่ทำให้การเดินทางจากกรุงเทพฯ เพื่อมาท่องเที่ยวยังภาคตะวันออกเฉียงเหนือสะดวกยิ่งขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นในปัจจุบันที่กระแสการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกำลังอยู่ในความสนใจ ปัจจัยเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของลาวเวียงและลาวพวนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งสิ้นลาวเวียงและลาวพวนเหล่านี้จะยังคงสามารถรักษาอัตลักษณ์ของตนไว้ได้หรือไม่ หรือมีการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไปมากน้อยเพียงใด เป็นประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจทำการศึกษาค้นคว้า

อนึ่ง การจะอยู่ร่วมกันกับชาวลาวเวียง และลาวพวนซึ่งถือเป็นสมาชิกส่วนหนึ่งในสังคมไทยให้ผาสุก การเรียนรู้วิถีชีวิต และการเข้าใจทัศนคติซึ่งกันและกันเป็นสิ่งสำคัญที่ไม่ควรละเลย ลาวเวียงและลาวพวนส่วนใหญ่ถูกกวาดต้อนเข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยในฐานะ เชนยศึก ภายหลังการกบฏของเจ้าอนุวงศ์ หากแต่ทางการไทยได้จัดระเบียบการปกครองและดูแลชาวลาวเหล่านี้เป็นอย่างดี ดังนั้นทัศนคติของชาวลาวที่มีต่อไทยจะเป็นไปในลักษณะใด จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจทำการศึกษาค้นคว้าเป็นอย่างยิ่ง ยิ่งไปกว่านั้นการทำความเข้าใจในทัศนคติของลาวประเทศเพื่อนบ้านของไทยก็เป็นประเด็นสำคัญยิ่งที่ไม่ควรละเลยเช่นกัน นับตั้งแต่ลาวถูกฝรั่งเศสปกครองใน พ.ศ. ๒๔๓๖ เป็นต้นมา ฝรั่งเศสพยายามยุยงให้ลาวเกลียดชังไทยด้วยการตอกย้ำว่าความขอยยับของเวียงจันทน์ รวมทั้งความแตกแยกภายในลาวระหว่างหลวงพระบาง เวียงจันทน์ และเมืองพวนล้วนเกิดจากน้ำมือของไทย ประกอบกับหลังการปฏิวัติในลาวเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๘ เป็นต้นมา กระแสความคิดเรื่องชาตินิยมในลาวจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ซึ่งแนวคิดดังกล่าวน่าจะมีอิทธิพลต่อทัศนคติของปัญญาชนลาวรุ่นใหม่ในการมองไทยเป็นอย่างมาก

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยมีชาวลาวเวียง และลาวพวนถูกกวาดต้อนเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่เป็นจำนวนมากจนกลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ในปัจจุบัน ชาวลาวเหล่านี้นอกจากจะมีความเป็นมาทาง

ประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน เรื่องของการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ ตลอดจนทัศนะของชาวลาวกลุ่มนี้ที่มีต่อไทยก็เป็นสิ่งสำคัญและน่าสนใจอย่างยิ่ง แต่กลับปรากฏว่าเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวถึงชาวลาวกลุ่มนี้มีอยู่ค่อนข้างน้อย ยิ่งไปกว่านั้นยังปรากฏว่าเรื่องราวของชุมชนชาวลาวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์กับสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันมีความขัดแย้งคลุมเครืออยู่มาก ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาค้นคว้าประวัติศาสตร์ชุมชนลาวเวียงและลาวพวนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อให้ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน รวมถึงพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม ทัศนะของไทยที่มีต่อลาวและกลุ่มชาติพันธุ์ลาว ตลอดจนทัศนะของลาวและกลุ่มชาติพันธุ์ลาวที่มีต่อไทยกระจ่างชัดยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Objectives)

- ๑.ศึกษาการตั้งถิ่นฐาน พัฒนาการทางประวัติศาสตร์และบทบาทหน้าที่ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในภาคตะวันออกเฉียง
- ๒.ศึกษาพัฒนาการ และวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในภาคตะวันออกเฉียง
- ๓.ศึกษาทัศนคติของชาวไทยที่มีต่อลาวและกลุ่มชาติพันธุ์ลาว และทัศนคติของลาวและกลุ่มชาติพันธุ์ลาวที่มีต่อไทย

กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีวิวัฒนาการ ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม นอกจากนั้นยังมีแนวคิดต่าง ๆ เช่น แนวคิดประวัติศาสตร์เฉพาะกรณี แนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรม เพื่อนำมาใช้สร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังนี้

๑.ภาคตะวันออกเฉียงมีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวจำนวนมากเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ โดยเฉพาะใน ๔ จังหวัดที่ปรากฏว่ามีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวตั้งถิ่นฐานอย่างหนาแน่น ได้แก่ ชลบุรี ระยอง นครนายก และปราจีนบุรี กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเหล่านี้เป็นกลุ่มชาวลาวที่ถูกกวาดต้อนเข้ามาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อคราวปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์เป็นส่วนใหญ่

๒.กลุ่มชาติพันธุ์ลาวที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในภาคตะวันออกเฉียง นับว่ามีบทบาทสำคัญต่อการเมืองและเศรษฐกิจไทยในอดีต เนื่องจากชาวลาวกลุ่มดังกล่าวมีหน้าที่ในการส่งส่วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งส่วยเร็ว และ ส่วยทองคำ ให้แก่รัฐเป็นประจำทุกปี

๓.กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความโดดเด่นในอัตลักษณ์เฉพาะของตน ไม่ว่าจะเป็นด้านภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี อย่างไรก็ตามการที่ชาวลาวเหล่านี้ถูกกวาดต้อนและจัดตั้งให้ไปตั้งถิ่นฐานในภาคตะวันออกเฉียงของไทย โดยจัดให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ปะปนร่วมกันกับคนไทยมาเป็นเวลานานร่วม ๒๓๐ ปี การติดต่อทางวัฒนธรรม(Acculturation) ของชนทั้งสองกลุ่มย่อมต้องเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ประกอบกับโลกปัจจุบันที่สังคมต่าง ๆ มีการติดต่อกันอย่างใกล้ชิดมากขึ้นด้วยเทคโนโลยีขั้นสูง จึงเป็นเหตุให้เกิดพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมอย่าง

ไม่หยุดนิ่ง ประกอบกับภาคตะวันออกเป็นฐานทางเศรษฐกิจด้านอุตสาหกรรมที่สำคัญของไทย นิคมอุตสาหกรรมรวมถึงโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่เกิดขึ้นมากมาย ผลที่ตามมาคือการอพยพของแรงงานต่างถิ่นจำนวนมากเพื่อเข้ามาหางานทำ ซึ่งจะส่งผลให้การดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของชาวลาวเป็นไปได้อย่างยิ่งยั้ง ยิ่งไปกว่านั้นนโยบายพัฒนาต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐ รวมถึงกระแสการส่งเสริมวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวก็เป็นปัจจัยสำคัญอันนำไปสู่พัฒนาการของกลุ่มชาติพันธุ์

๔. ทิศนะของไทยที่มีต่อลาวและกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในสมัยกรุงธนบุรี-รัตนโกสินทร์ตอนต้น เป็นไปในลักษณะที่กลุ่มชาติพันธุ์ลาวอยู่ในฐานะที่ด้อยกว่าไทย เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวลาวตกอยู่ภายใต้การปกครองของไทย ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทิศนะของไทยที่มีต่อลาวเปลี่ยนเป็นความบาดหมางอันมีสาเหตุสืบเนื่องมาจากการกบฏของเจ้าอนุวงศ์ แต่หลังจากที่ลาวเวียง และลาวพวนถูกกวาดต้อนเข้ามาให้ตั้งถิ่นฐานอยู่ร่วมกันกับคนไทยเป็นระยะเวลานาน ประกอบกับการมีวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน ทิศนะของไทยต่อกลุ่มชาติพันธุ์ลาวได้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น จนรู้สึกเป็นเสมือนพวกพ้องเดียวกัน แต่ในทางกลับกัน กระแสแนวคิดชาตินิยมที่ทวีความรุนแรงขึ้นในลาวนับตั้งแต่หลังการปฏิวัติใน พ.ศ. ๒๕๐๘ ส่งผลให้ชาวลาวรับรู้เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในช่วงการกบฏของเจ้าอนุวงศ์ในมุมมองของฝรั่งเศส ในสมัยที่ลาวเป็นดินแดนส่วนหนึ่งในอินโดจีนของฝรั่งเศส ทำให้ลาวเกิดความรู้สึกไม่เป็นมิตรกับไทย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ (Contribution to Knowledge)

๑. การศึกษาในครั้งนี้จะทำให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในภาคตะวันออก อีกทั้งยังเป็นส่วนที่สามารถช่วยเติมเต็มความสมบูรณ์ในองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภาคตะวันออก

๒. การศึกษาในครั้งนี้จะส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ลาวในภาคตะวันออกเกิดความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ที่ยาวนานของตน ตลอดจนบทบาทสำคัญของบรรพบุรุษในอดีต และยิ่งไปกว่านั้นยังทำให้ชาวลาวเหล่านี้เกิดสำนึกและดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์

๓.การศึกษาในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการปกครองทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับชาติ เนื่องจากองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าก่อให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ตลอดจนทัศนคติของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในภาคตะวันออกเฉียงของไทยได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

๔.องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายและการดำเนินงานทางการทูต อันจะนำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ (ไทย-ลาว) ให้ยั่งยืนโดยอาศัยลักษณะร่วมทางศาสนา ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนพัฒนาการทางประวัติศาสตร์

ขอบเขตของการวิจัย (Scope of Study)

การศึกษาในครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ ๓ ด้าน ได้แก่

๑.ด้านเนื้อหา : การศึกษานี้เป็นการศึกษาการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในภาคตะวันออกเฉียง ซึ่งมีเนื้อหาเริ่มต้นจากสาเหตุและการดำเนินนโยบายกวาดต้อนกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเข้ามาในภาคตะวันออกเฉียง บทบาทของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในภาคตะวันออกเฉียง พัฒนาการ ตลอดจนปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในภาคตะวันออกเฉียง รวมถึงทัศนคติของไทยที่มีต่อลาวและกลุ่มชาติพันธุ์ลาว และทัศนคติของลาวและกลุ่มชาติพันธุ์ลาวที่มีต่อไทย

๒.ด้านเวลา : การศึกษานี้เริ่มต้นตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๒๒ ในสมัยกรุงธนบุรี ซึ่งมีการกวาดต้อนลาวเวียงกลุ่มแรกเข้ามาตั้งถิ่นฐานในภาคตะวันออกเฉียงของไทย โดยจะทำการศึกษาเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๕๖) ทั้งนี้เพื่อให้เห็นถึงพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในภาคตะวันออกเฉียง ตลอดจนเข้าใจถึงทัศนคติของไทยที่มีต่อลาวและกลุ่มชาติพันธุ์ลาว และทัศนคติของลาวและกลุ่มชาติพันธุ์ลาวที่มีต่อไทยจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

อนึ่ง การศึกษาพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในภาคตะวันออกเฉียงที่กล่าวถึงในบทที่ ๓ ของงานวิจัย เป็นการศึกษาลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในภาคตะวันออกเฉียงในอดีตเพื่อนำมาเปรียบเทียบกับลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในภาคตะวันออกเฉียงในปัจจุบัน โดยลักษณะทางสังคมและ

วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในอดีตนั้นเริ่มศึกษาดังแต่กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเข้ามาตั้งถิ่นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๒ เรื่อยมาจนกระทั่งถึง พ.ศ. ๒๕๐๓ ซึ่งเป็นปีสุดท้ายก่อนที่ไทยจะมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ส่วนลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือปัจจุบันเริ่มศึกษาดังแต่ พ.ศ. ๒๕๐๔ ซึ่งเป็นปีแรกที่ไทยนำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาใช้ ส่งผลให้เศรษฐกิจและสังคมไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ มีการพัฒนาด้านสาธารณูปโภคเพิ่มขึ้น ถนน ไฟฟ้าเข้าถึงประชาชนมากยิ่งขึ้น นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การศึกษาดังกล่าวได้ดำเนินเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันคือ พ.ศ. ๒๕๕๖

๓.ด้านพื้นที่ : การศึกษานี้ครอบคลุมพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยเฉพาะบริเวณที่มีการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวอย่างหนาแน่น อันประกอบไปด้วยพื้นที่ ๔ จังหวัด ได้แก่

จังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งประกอบด้วยอำเภอกบินทร์บุรี ศรีมโหสถ นาดี บ้านสร้าง และอำเภอศรีมหาโพธิ์

จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งประกอบด้วยอำเภอนมสารคาม และอำเภอสนาบชัยเขต

จังหวัดนครนายก ซึ่งประกอบด้วยอำเภอเมือง และอำเภอปากพลี

จังหวัดชลบุรี ซึ่งประกอบด้วยอำเภอนันทนิกม

นอกจากนั้น ในส่วนของการศึกษาเรื่องทัศนคติของไทยที่มีต่อลาวและกลุ่มชาติพันธุ์ลาว และทัศนคติของลาวและกลุ่มชาติพันธุ์ลาวที่มีต่อไทย ยังได้กำหนดพื้นที่ของการศึกษาให้ครอบคลุมไปถึงแขวงเวียงจันทน์ และเมืองคูน เมืองคำ เมืองแปกแขวงเชียงขวางในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทั้งนี้เพื่อให้เข้าใจถึงทัศนคติของลาวและกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวที่มีต่อไทย

นิยามศัพท์เฉพาะ

ลาวเวียง หมายถึง ชาวลาวที่ถูกกวาดต้อนมาจากแขวงเวียงจันทน์ ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวปัจจุบัน

ลาวพวน หมายถึง ชาวลาวที่ถูกกวาดต้อนมาจากเมืองพวน ปัจจุบันคือเมืองคูน แขวงเชียงขวางในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

พัฒนาการ (Development) หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ของมนุษย์อย่างเป็นระบบแบบแผน อย่างต่อเนื่องโดยเป็นไปตามลำดับขั้น ในที่นี้หมายถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

พลวัต (Dynamic) หมายถึง การเคลื่อนไหวหรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา โดยอาจดำเนินไปอย่างช้าหรือเร็วก็ได้ ในที่นี้หมายถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของลาวเวียงและลาวพวนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย

บริบท (Context) หมายถึง สภาพแวดล้อมและเงื่อนไขต่าง ๆ ที่รายล้อมเหตุการณ์หนึ่งเรื่องหนึ่ง หรือประเด็นหนึ่ง ในที่นี้หมายถึงการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงและลาวพวนที่ปรากฏอยู่ในสังคมไทย

ข้อตกลงเบื้องต้น

กลุ่มชาติพันธุ์ลาว ที่กล่าวถึงในงานวิจัยฉบับนี้ หมายถึง ชาวลาวเวียง และลาวพวนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ ๔ จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่กล่าวถึงในงานวิจัยฉบับนี้ ได้แก่ จังหวัดปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา นครนายก และชลบุรีซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีชาวลาวเวียงและลาวพวนตั้งถิ่นฐานอยู่อย่างหนาแน่น เดิมในสมัยกรุงธนบุรีเรื่อยมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น จังหวัดเหล่านี้จัดอยู่ในเขตหัวเมืองชั้นใน แต่เนื่องจากงานวิจัยนี้เริ่มทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีซึ่งเป็นสมัยแรกเริ่มที่มีการอพยพชาวลาวเข้ามาในไทย มาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นจึงขอใช้คำว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แทนการกล่าวถึงหัวเมืองชั้นในตั้งแต่แรกเริ่มที่ปรากฏการตั้งถิ่นฐานของชาวลาว ทั้งนี้เพื่อความสอดคล้องกับปัจจุบัน

ทัศนะ ในงานวิจัยฉบับนี้ หมายถึง ความคิดเห็นของไทยที่มีต่อลาวและกลุ่มชาติพันธุ์ลาวและความคิดเห็นของลาวและกลุ่มชาติพันธุ์ลาวที่มีต่อไทยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในภาคตะวันออกเฉียงใต้แก่ สงครามระหว่างไทยกับเวียงจันทน์และเมืองพวนในสมัยกรุงธนบุรี การกบฏของเจ้าอนุวงศ์ ตลอดจนนโยบายการปกครองของไทยที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในภาคตะวันออกเฉียงใต้นั้น โดยอาศัยการวิเคราะห์ตีความจากหลักฐานต่าง ๆ ที่ปรากฏตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น-ปัจจุบัน ทั้งหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร และหลักฐานที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร รวมถึงการสัมภาษณ์และการตอบแบบสอบถามเป็นหลัก

ลาว ที่กล่าวถึงในบทที่ ๔ หมายถึง ลาวเวียงจันทน์และลาวพวนในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และกลุ่มชาติพันธุ์ลาวที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในภาคตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศไทย

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Related Literature)

การศึกษาเรื่อง การตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในภาคตะวันออกเฉียงใต้ในประเทศไทย ปัจจุบันยังไม่ปรากฏว่ามีผู้ใดทำการศึกษาค้นคว้ามาก่อน แต่อย่างไรก็ตามยังคงมีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นส่วนประกอบในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ ดังต่อไปนี้

เจนสุดา สมบัติ (๒๕๔๘) ศึกษาการนิยามตัวตนของชาวพวนที่อพยพมาตั้ง ถิ่นฐานในประเทศไทย โดยมองผ่านสำนึกรับรู้และการจดจำความเป็นพวนในหลายรูปแบบ สิ่งที่ผู้วิจัยเน้นศึกษาเป็นประเด็นสำคัญ คือ พัฒนาการของความเป็นพวนที่สอดคล้องกับสังคมไทยในบริบทที่แตกต่างกัน ความหมายของความเป็นพวนที่แสดงออกในรูปการรวมกลุ่มฟื้นฟูวัฒนธรรมของคนพวน ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีดำเนินการวิจัยทั้งโดยการรวบรวมเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับชาวพวนและการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่กลุ่มคนพวนจัดขึ้น

ข้อมูลจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ช่วยให้ภาพของการรับรู้และเชื่อมโยงตัวตนของชาวพวนการปรับตัวของความเป็นพวนในปัจจุบันเพื่อให้สอดคล้องกับปรากฏการณ์ในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นกระจ่างชัดยิ่งขึ้น

นารี สาริกะภูติ (๒๕๒๕) งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชาวลาวเวียงและลาวพวนในอำเภอพนมสารคาม และอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยศึกษาตั้งแต่ประวัติความเป็นมาของเมืองพนมสารคามและเมืองสนามชัยเขต การอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวลาวเวียงและลาวพวนในเมืองพนมสารคามและเมืองสนามชัยเขต และวัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวลาวเวียงและลาวพวน

งานวิจัยนี้ช่วยให้ข้อมูลการตั้งถิ่นฐานของชาวลาวเวียงและลาวพวนในเมืองพนมสารคามและเมืองสนามชัยเขตมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำให้ทราบว่าลาวเวียงและลาวพวนในเมืองพนมสารคามและเมืองสนามชัยเขตตั้งชุมชนอยู่ในตำบลใด และหมู่บ้านใดบ้าง

บังอร ปิยะพันธุ์ (๒๕๒๕) ได้ศึกษาถึงการย้ายถิ่นของชาวลาวทั้งจากหัวเมืองล้านนาจากบริเวณภาคอีสานของไทย และจากประเทศลาว เข้ามาตั้งชุมชนในหัวเมืองชั้นในของไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้กล่าวถึงการย้ายถิ่นของชาวลาว ได้แก่ ลาวเวียงจันทน์ ลาวทรงดำ ลาวพวน ลาวภูกระง์ ลาวเมืองนครพนม ลาวเมืองเลย ลาวเมืองแก่นท้าว และลาวจากหัวเมืองล้านนาทั้งหมดเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย ซึ่งนับว่าเป็นข้อมูลเบื้องต้นที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับผู้สนใจทำการศึกษาค้นคว้าเรื่องของชาวลาวกลุ่มต่าง ๆ ในประเทศไทยในระดับที่ลึกซึ้งต่อไป

ปรารธนา แซ่อึ้ง (๒๕๔๓) ได้กล่าวถึงนโยบายการปกครองของไทยที่มีต่อเมืองพวนในฐานะเมืองประเทศราชของไทย ตลอดจนการดำเนินนโยบายกวาดต้อนชาวพวนเข้ามาในประเทศไทย รวมถึงนโยบายการปกครองของไทยที่มีต่อชาวพวนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในไทย

ปริญญาณีพนธ์ฉบับนี้ทำให้ทราบถึงลักษณะความสัมพันธ์ของไทยกับเมืองพวนในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น วิธีการปกครองและควบคุมเมืองพวนของไทย และวิธีการที่ไทยนำมาใช้เพื่อควบคุมชาวพวนในประเทศไทยระหว่าง พ.ศ. ๒๓๒๒-๒๔๓๖

ปิยะพร วามะสิงห์ (๒๕๓๘) ศึกษาถึงความสำคัญในชาติพันธุ์ของลาวพวนในอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่าลาวพวนยังมีความสำคัญใน ชาติพันธุ์ของตนมากน้อยเพียงใด แนวโน้มในระยะเวลาที่ผ่านมาเป็นอย่างไร และการรักษาเอกลักษณ์ด้านต่าง ๆ ได้ส่งผลเช่นไรต่อสังคมลาวพวน

วิทยานิพนธ์ดังกล่าวทำให้ทราบว่าสำนักในชาติพันธุ์ของลาวพวนนั้นขึ้นอยู่กับตัวแปร คือ เพศ วัย และการมีส่วนร่วมทางสังคม ยิ่งไปกว่านั้นยังพบว่าลาวพวนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้รับการยอมรับจากผู้ปกครองประเทศ ดังนั้นจึงไม่มีการรวมกลุ่มเพื่อต่อต้านอำนาจรัฐ แต่ในทางกลับกันการรวมกลุ่มของลาวพวนโดยการจัดตั้งชมรมไทยพวนนั้นมีวัตถุประสงค์หลัก คือ เพื่อรักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตน

พรรษา สีนสวัสดิ์ (๒๕๒๑) เป็นการศึกษาถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างกรุงเทพฯ กับเวียงจันทน์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. ๒๓๖๗-๒๓๙๐ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เจ้าอนุวงศ์แห่งเวียงจันทน์ก่อการกบฏต่อทางกรุงเทพฯ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้นอกจากจะทำให้ทราบถึงลักษณะการดำเนินนโยบายของราชสำนักกรุงเทพฯ ที่มีต่อเวียงจันทน์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เป็นอย่างดีแล้ว ยังช่วยให้ภาพและรายละเอียดเกี่ยวกับการกบฏของเจ้าอนุวงศ์มีความกระจ่างชัดยิ่งขึ้นอีกด้วย

โพไซ สุนนะลาด (๒๕๓๗) ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับเครื่องดนตรี องค์กรประกอบทั่วไปของคนตรี และความสัมพันธ์ระหว่างคนตรีกับวิถีชีวิตของชาวไทพวนที่แขวงเชียงขวาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

แม้วิทยานิพนธ์ดังกล่าวจะมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเรื่องของเครื่องดนตรีเป็นสำคัญ แต่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ก็ทำให้ทราบถึงข้อมูลพื้นฐานของแขวงเชียงขวาง อาทิ ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ ประชากร ตลอดจนข้อมูลทั่วไปของชาวพวนในแขวงเชียงขวาง

วรรณ รัตนประเสริฐ (๒๕๒๘) ศึกษาวิเคราะห์คำและลักษณะของคำในภาษาลาวเวียงที่ใช้พูดกันในตำบลหนองแห่น อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา

แม้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นงานวิจัยทางด้านภาษาศาสตร์ที่ต้องการแสดงให้เห็นถึงลักษณะโครงสร้างของคำในภาษาลาวเวียง แต่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ก็ทำให้ทราบถึงวัฒนธรรมด้านภาษาของลาวเวียง และนับว่าเป็นหนึ่งในงานวิจัยเพียงไม่กี่ชิ้นที่ศึกษาเกี่ยวกับชาวลาวเวียงในภูมิภาคตะวันออกของไทย

วลาวัลย์ อุดมศิลป์ (๒๕๔๘) ศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างนิทานชาดกไทยพวนกับสภาพสังคมไทยพวน ทั้งนี้เพื่อวิเคราะห์วัฒนธรรมที่ปรากฏในนิทานชาดกไทยพวนบ้านม่วงขาว ตำบลโคกปี่บ อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี

ปริญญานิพนธ์นี้ทำให้ทราบถึงลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมของไทยพวนบ้านม่วงขาว ตำบลโคกปี่บ อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของค่านิยม ความเชื่อ และการใช้ภาษา

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (๒๕๔๓) ศึกษาพัฒนาการทางสังคมวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลง และปรับตัวทางสังคมวัฒนธรรม วิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งศึกษาผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนตระกูลภาษาลาวพวน บ้านนาคุนน้อย เมืองนาซายทอง แขวงคำแพงนครเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

งานวิจัยดังกล่าวทำให้ทราบว่าบริเวณแขวงคำแพงนครเวียงจันทน์มีลาวพวนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ และมีการปรับตัวตามสังคมและยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยผู้วิจัยได้เปรียบเทียบวิถีชีวิตของลาวพวนในอดีตกับปัจจุบัน ทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น ในด้านการรักษาพยาบาล ลาวพวนเลิกการรักษาด้วยเวทย์มนต์คาถา แล้วหันมาการรักษาด้วยการแพทย์แผนปัจจุบันแทน เป็นต้น

อุบล ลัมสุวรรณ (๒๕๓๓) แสดงให้เห็นถึงทัศนะของผู้ปกครองไทยกับคำว่า “ลาว” ซึ่งได้แก่ ผู้คนในแคว้นล้านนา ล้านช้าง และภาคอีสานของไทยปัจจุบัน ในสมัยรัตนโกสินทร์ พ.ศ. ๒๓๒๕-๒๔๕๓ โดยมุ่งศึกษาถึงทัศนะ สาเหตุการปรับเปลี่ยนท่าที วิธีการ ตลอดจนผลของการปรับเปลี่ยนทัศนะท่าทีของผู้ปกครองไทยกับคำว่า “ลาว”

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ช่วยให้ข้อมูลในเรื่องของท่าที และทัศนะของไทยกับคำว่า “ลาว” ได้เป็นอย่างดี หากแต่การศึกษา “ทัศนะ” ในที่นี้ เป็นเฉพาะเพียงทัศนะของชนชั้นปกครองในสมัยรัตนโกสินทร์ระหว่างช่วง พ.ศ. ๒๓๒๕-๒๔๕๓ เท่านั้น มิได้ศึกษาครอบคลุมไปถึงทัศนะของชนชั้นสามัญของไทยโดยทั่วไปว่ามีท่าทีเช่นใดกับคำว่า “ลาว”

งานวิจัยทั้งหมดที่กล่าวถึงในข้างต้น มีส่วนสำคัญในการสร้างความเข้าใจเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชาวลาวเวียงและลาวพวน แต่งานส่วนใหญ่ก็ยังคงเป็นการ

นำเสนอในลักษณะการเล่าเรื่องไปตามเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่ค้นพบ และการบอกเล่าจากผู้เล่าผู้แก่ในท้องถิ่น โดยขาดการเชื่อมโยงกับสังคมภายนอก หรือการเปรียบเทียบกับกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันข้ามประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ที่งานศึกษาได้สะท้อนอิทธิพลของแนวคิดต่าง ๆ ที่ได้ผนวกประเด็นเรื่องโลกาภิวัตน์ ชาตินิยม และกระบวนการทำให้เป็นชายขอบ (ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ, ๒๕๔๗, หน้า ๑๐๔) ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาค้นคว้าการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมถึงพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม ทักษะของไทยที่มีต่อลาวและกลุ่มชาติพันธุ์ลาว ตลอดจนทักษะของลาวและกลุ่มชาติพันธุ์ลาวที่มีต่อไทย ทั้งนี้เพื่อให้ความรู้เรื่องของกลุ่มชาติพันธุ์มีความชัดเจนและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology)

การตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: พลวัตในบริบทสังคมไทย เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้วิธีดำเนินการวิจัยโดยอาศัยการศึกษาเอกสารทางประวัติศาสตร์ และการสำรวจภาคสนามเป็นหลัก ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. ศึกษาจากเอกสารชั้นต้น (Primary Sources) ทั้งเอกสารชั้นต้นที่ยังไม่ได้ตีพิมพ์ ได้แก่ พระราชสาส์น ฎีกาอักษร ใบบอก คำให้การ ท้องตรา สารตรา จดหมาย และเอกสารชั้นต้นที่ตีพิมพ์แล้ว ได้แก่ พระราชพงศาวดาร ประชุมพงศาวดาร จดหมายเหตุและประชุมประกาศในรัชกาลต่าง ๆ

๒. ศึกษาจากเอกสารชั้นรอง (Secondary Sources) ได้แก่ หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ รวมทั้งบทความจากวารสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๓. การสำรวจภาคสนาม (Field Study) โดยเน้นพื้นที่กรณีศึกษาตามการวิเคราะห์แบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ทั้งในลักษณะที่เป็นปลายปิด การสัมภาษณ์แบบไม่กำหนดโครงสร้าง (Non-Structure) และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม เพื่อให้สามารถได้ประเด็นที่หลากหลาย และสามารถวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือได้ เนื่องจากเนื้อหาจากการสัมภาษณ์เน้นเรื่องการปรับเปลี่ยนของวิถีชีวิตและบริบทซึ่งไม่สามารถค้นข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องได้อย่างชัดเจน

ข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวกับทักษะ นอกจากจะให้การสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์แล้ว ยัง
ใช้การตอบคำถามจากแบบสอบถามร่วมด้วย

๔. นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาศึกษาและวิเคราะห์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์
(Historical Approach) เป็นสำคัญ แล้วจึงเสนอรายงานแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical
Description) โดยนำเสนอตามหัวข้อเรื่อง (Topic Approach)

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

การดำเนินงาน	ช่วงเวลาดำเนินงาน																							
	พ.ศ.๒๕๕๓								พ.ศ.๒๕๕๔								พ.ศ.๒๕๕๕							
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	พ.ค.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.
๑.เลือกหัวข้องานวิจัย	↕																							
๒. ทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง		↕																						
๓. ร่างโครงร่าง		↕	↕																					
๔. เก็บข้อมูลภาคสนามขั้นต้น			↕																					
๕. เก็บข้อมูลภาคสนามในสภาพ				↕																				
๖. รวบรวม วิเคราะห์/สังเคราะห์ข้อมูล					↕																			
๗. เก็บข้อมูลภาคสนามในภาคตะวันออก						↕																		
๘. รวบรวม วิเคราะห์/สังเคราะห์ข้อมูล							↕																	
๙. เริ่มเขียนเค้าโครงคู่มือพิมพ์				↕																				
๑๐. ปรับปรุงเค้าโครงฯครั้งที่ ๑-๑๑					↕																			
๑๑. ตอบหัวข้อคู่มือพิมพ์								↕																
๑๒. เริ่มเขียนเนื้อหาบทที่ ๒-๕									↕															
๑๓. ปรับปรุงครั้งสุดท้าย										↕														